

**О.В. Кириллова, канд. екон. наук, асистент
Одеський державний аграрний університет**

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬГОСППІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Своєчасне забезпечення господарюючих суб'єктів достатніми та доступними кредитними ресурсами є вирішальним для ефективного ведення виробництва і потребує виваженої кредитної політики банків щодо вибору видів та методів кредитування, визначення оптимальних обсягів кредитних ресурсів та термінів їх запозичення. Особливо це важливо для сільськогосподарських підприємств. Доступ господарств до кредитних ресурсів залишається незадовільним (поряд із загальними чинниками зовнішнього і внутрішнього впливу діють специфічні, зокрема, сезонний характер потреби в коштах, невисокий рівень їх віддачі тощо). Крім цього, основними причинами цього є високі відсоткові ставки банків, відсутність майна, яке може бути прийняте, як ліквідна застава для забезпечення гарантій повернення кредиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку теоретичних основ і практичних питань оцінки ефективності використання фінансових ресурсів агроформувань здійснили вчені-дослідники І.В. Волошин, О.Є. Гудзь, І.С. Гуцал, М.Я. Дем'яненко, Г.О. Загорій, Г.І. Пиріг, П.А. Стецюк та ін.

Однак на теперішній час залишається невирішеним питання чіткої методики оцінки кредитоспроможності, які показники, коефіцієнти застосовувати для проведення аналізу. Тому необхідне поглиблене вивчення та удосконалення методики проведення оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств, що надасть можливість спеціалістам обрати найвірніший шлях для вирішення проблем щодо визначення кредитоспроможності позичальника. Це і зумовило актуальність обраної теми дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є поглиблення теоретичних і методичних положень, розробка пропозицій удосконалення методики проведення оцінки кредитоспроможності сільгосппідприємств.

Виклад основного матеріалу досліджень. Основною і найбільш розвинутою ланкою фінансово-кредитної системи є банківська вважаючи, що за останні роки з'явилися і поступово розвиваються інші форми кредитування, банківська система посідає ключове місце. Так, кількість

банків за організаційно-правовою формою господарювання зростає: за даними НБУ, якщо у 1991 р. нараховувалось 76 одиниць банків в Україні, то станом на листопад 2013 р. – 181 банк.

При оцінці кредитоспроможності господарства важливо цей процес розбити на етапи та встановити чітку методику оцінки, яка основана на конкретних показниках. Це дасть змогу господарствам реально оцінити свої спроможності до моменту звернення до конкретного банку, з метою отримання кредитів.

Для аналізу застосовується група показників, на основі яких розраховуються коефіцієнти, що характеризують різні сторони діяльності підприємства. Кількість коефіцієнтів, що розраховуються, може бути значною. На сьогоднішній день комп'ютерні програми дозволяють отримувати 100 і більше коефіцієнтів. Мета фінансового аналізу визначається кількістю і набором певних показників. Так, вважається, що за допомогою більшої кількості коефіцієнтів можливо провести якісніший аналіз, проте це призведе, в свою чергу, і до певних ускладнень. Визначення необхідних коефіцієнтів відбувається наступним чином: із груп коефіцієнтів виокремлюють найзначиміші, що підлягають обов'язковому аналізу. Решта коефіцієнтів має похідний характер і аналізується в другу чергу.

На думку Н.Г. Типенко [1, с. 22] для визначення кредитоспроможності позичальника достатньо 9 коефіцієнтів. Обов'язкові для аналізу показники класифікуються таким чином: показники ліквідності; показники ділової активності (оборотності активів); показники прибутковості; показники фінансової стійкості. Необхідність використання саме цих показників витікає з визначень кредитоспроможності і кредиту.

Зазвичай оцінка кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств з боку банків базується на даних балансу, звіту про прибутки і збитки, кредитну заявку, інформацію про історію позичальника і його керівників. Як методи оцінки кредитоспроможності використовуються система фінансових коефіцієнтів, аналіз грошового потоку, ділового ризику і менеджменту.

Все більшого поширення набуває метод, заснований на бальній оцінці позикоотримувача. Окремо взятий банк встановлює свої власні критерії оцінки позичальника. Критеріями оцінювання кредитоспроможності аграрних підприємств можуть бути будь-які системи показників, встановлені комерційними банками на свій розсуд [2].

Кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств не можна визначити одним показником, для її оцінки необхідно застосувати систему

фінансових показників. Так, передусім слід розглянути показники, які характеризують фінансовий стан господарства.

Фінансовий стан сільськогосподарського підприємства банки оцінюють за наступними показниками: обсяги виробництва та реалізації, прибуток (збиток), рівень рентабельності, ліквідність підприємства, фінансова незалежність, наявність та використання грошових потоків, дебіторська та кредиторська заборгованість, ділова активність тощо.

Отже, всю сукупність фінансових коефіцієнтів можна поділити на п'ять груп коефіцієнтів: Перша група – коефіцієнти ліквідності (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої (оперативної) ліквідності). Друга група – коефіцієнти ефективності, або оборотності (оборотність запасів, дебіторської заборгованості, основного капіталу, активів). Ці показники доповнюють коефіцієнти ліквідності, що дозволяє зробити висновок більш обґрунтованим. Третя група – коефіцієнти фінансового лівериджу. Коефіцієнт фінансового лівериджу характеризує ступінь забезпеченості позичальника власним капіталом. Варіанти розрахунку цього коефіцієнта різні, але економічний сенс один: оцінка розміру власного капіталу і ступеня залежності позичальника від залучених ресурсів. Четверта група – коефіцієнти прибутковості характеризують ефективність використання всього капіталу, включаючи його залучену частину, їх різновидами є наступні: коефіцієнти норми прибутку, коефіцієнти рентабельності, коефіцієнти норми прибутку на акцію. П'ята група – коефіцієнти обслуговування боргу (ринкові коефіцієнти) показують, яка частина прибутку поглинається процентними та фіксованими платежами (коефіцієнт покриття відсотка, коефіцієнт покриття фіксованих платежів).

При оцінці кредитоспроможності, крім визначення фінансових коефіцієнтів велике значення має аналіз грошового потоку.

Аналіз грошового потоку – метод оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку, в основу якого положено використання фактичних показників, що характеризують оборот коштів клієнта в звітному періоді. Цим він принципово відрізняється від методу оцінки кредитоспроможності позичальника на основі системи фінансових коефіцієнтів.

На основі співвідношення величини чистого грошового потоку і розміру боргових зобов'язань позичальника (коефіцієнт грошового потоку) можна визначити його клас кредитоспроможності: клас I – 0,75; клас II – 0,30; клас III – 0,25; клас IV – 0,2; клас V – 0,2; клас VI – 0,15.

Додатково можуть враховуватися наступні показники (в динаміці): обсяг реалізації, дебіторсько-кредиторська заборгованість, собівартість продукції, прибутки та збитки, рентабельність активів, тощо. На підставі

аналізу кількісних і якісних показників діяльності клієнта банк визначає клас надійності позичальника (А, Б, В, Г, Д), а враховуючи стан обслуговування боргу (добрий, слабкий, незадовільний), зважаючи на погашення позичальником кредитної заборгованості за основним боргом та відсотків за ним, на підставі кредитної історії та його взаємовідносин з банком визначається категорія ризику за кредитною операцією (стандартна, під контролем, субстандартна, сумнівна, безнадійна).

Отже, така сукупність показників дещо ускладнює аналіз, їх не обов'язково всі використовувати. Вибір фінансових коефіцієнтів визначається виходячи з різних причин: можливих фінансових ускладнень господарства, особливостей кредитної політики банку тощо.

Особливості сільськогосподарського виробництва не дозволяють однозначно оцінювати фінансовий стан господарств лише на основі загальноприйнятих фінансових коефіцієнтів. Необхідно враховувати чинники суб'єктивного характеру й оцінювати можливості і перспективи господарств, здійснюючи заходи для зменшення кредитного ризику.

Для об'єктивного визначення кредитоспроможності господарств - позичальників у випадках проведення активних операцій банками (наданні кредитів, проведенні документарних, факторингових, вексельних операцій) та розрахунку резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями [3] доцільно застосовувати наступні рекомендації щодо методики оцінки кредитних ризиків.

При оцінці банками майбутнього позичальника – сільськогосподарського підприємства, аналізується його фінансовий стан та окреслюються фактори, що найбільше впливатимуть на своєчасне погашення кредиту [4, с.88]. Такі фактори можна поділити на групи: 1. Виробничі показники діяльності позичальника. 2. Показники, що характеризують фінансовий стан. 3. Обороти по рахунках. 4. Кредитна історія. 5. Аналіз організаційного ризику.

Виробничі показники сільськогосподарських підприємств визначаються специфікою його діяльності й найбільш повно розкривають особливості підприємництва в розрізі галузей сільського господарства.

Найпоширенішими джерелами доходів сільськогосподарського підприємства є наступні: реалізація продукції рослинництва; продукції тваринництва; робіт і послуг; продукції переробки, в тому числі і власної; покупної продукції (торгівля). Головним критерієм тут виступає частота проведення позичальником таких операцій.

Вагомим джерелом доходів є таке, яке складає понад 10-15% від валових доходів підприємства. До господарств з диверсифікаційною діяльністю відносяться такі, що мають більше двох таких додаткових

вагомих джерел або ж такі, які спеціалізуючись на галузі рослинництва (тваринництва) додатково ще отримують понад 30-35 % доходів, реалізувавши відповідний вид продукції. Підприємство з одним додатковим вагогим джерелом доходів характеризується як підприємство з умовно незалежним джерелом діяльності. Найбільшу загрозу для банків в процесі кредитування становлять підприємства без вагомих додаткових джерел доходів.

Сільськогосподарські виробники користуються в процесі виробництва власними землями, землями пайовиків підприємства та орендованими. Висока питома вага власних земель, якими користується позичальник вказує на стабільність в роботі підприємства, на високу економічну ефективність виробництва. Виходячи з цього, земельнозабезпеченим підприємством є таке, яке у своїй власності чи довгостроковій оренді має більше 75 % усіх використовуваних земель. Відносно земельнозабезпечене підприємство відповідно таке, яке має понад 50 % власних чи орендованих на довгостроковий період земель. Земельнонезабезпечене підприємство має менше 50 % земель у власності чи довгостроковій оренді.

Забезпеченість технікою сільськогосподарських підприємств дозволяє проводити повний комплекс робіт у потрібні строки, а це в свою чергу позитивно впливає на обсяги виробництва та зменшує втрати врожаю при збиранні. В той час як відсутність власної чи орендованої (лізинг) техніки, наявність морально-застарілої техніки та такої, що не використовується з різних причин, значно збільшує обсяги амортизаційних відрахувань, витрат на оренду машин і механізмів сільськогосподарського призначення, негативно впливає на рівень рентабельності виробництва.

Ціни на сільськогосподарську продукцію коливаються протягом року: максимальні ціни протягом найбільшого збору врожаю та виробництва продукції, мінімальні – в період дефіциту сировини для потреб переробної промисловості. Через 3-6 місяців після збирання врожаю, як правило, ціна на продукцію сільського господарства зростає на 20 % і більше. Варто приділити увагу якості складських приміщень та умовам договорів, укладених на відповідальне зберігання продукції.

Проведені у визначені строки агротехнічні роботи мають властивість значно впливати на рівень врожайності культур, та відповідно на рівень доходу від реалізації сільськогосподарської продукції. Кредитні фахівці формують графіки здійснення робіт господарством у розрізі певної сільськогосподарської культури, врахувавши природно-кліматичні особливості ґрунтів і регіону.

Далі фахівцям кредитних установ, виходячи зі встановленого графіка доцільно складати перелік агротехнічних заходів. Ними перевіряються чи джерелом придбання паливо-мастильних матеріалів та запчастин, хімічних препаратів тощо в кількості, що відповідає встановленим нормативам, є кредитні кошти. Далі здійснюється перевірка цільового призначення кредитних коштів через перерахування їх на рахунок постачальників (безпосередньо виконавців) з позичкового рахунку.

Особливо небезпечним для банків є кредитування сільськогосподарських підприємств, які мають низький рівень розвитку технологій, оскільки це підвищує ризик отримання нижчої порівняно з середньою по регіону врожайності при несприятливих природних умовах. Та обставина, що позичальник є членом кооперативної структури, яка займається виробництвом, переробкою та торгівлею продукцією свідчить на його користь, оскільки дозволяє створювати завершені цикли обігу товарів та коштів [5, с.9-19]. Надання кредитів членам таких об'єднань автоматично посилює контроль за рухом коштів, особливо якщо учасники кооперації також кредитуються в цьому банку.

Сезонність в аграрній сфері впливає не лише на виробництво, а й на фінансовий стан господарства, тому здійснюють аналіз фінансової звітності як поквартально, так і в динаміці за минулий рік. Щоквартальні показники діяльності порівнюються з такими ж з минулого року. Це дозволяє забезпечити об'єктивність змін фінансового стану позичальника.

Методика розрахунку основних фінансових коефіцієнтів сільськогосподарських підприємств на основі їх фінансової звітності, а також бальна оцінка їх значень наведені в табл. 1.

Методика розрахунку показників

Показник	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку	Значення	Бали банку
Ліквідності				
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Високоліквідні активи / Поточні зобов'язання	$(\text{ф.1. } 220 + 230 + 240) / \text{ф. } 1.620$	< 0.15	0
			0.15-0.25	+50
			≥ 0.25	+75
Коефіцієнт поточної ліквідності	Ліквідні активи / Поточні зобов'язання	$(\text{ф.1. } 150 + 160 + 190 + 200 + 210 + 220 + 230 + 240) / \text{ф.1. } 620$	< 0.3	0
			0.3-0.6	+50
			0.6-0.75	+75
			> 0.75	+100
Фінансової стійкості				
Коефіцієнт незалежності	Зобов'язання / Власний капітал	$(\text{ф.1. } 640 - 380) / \text{ф. } 1.380$	> 1.5	-25
			1-1.5	0

(коефіцієнт лівериджу)			0.5-1	+25
			≤ 0.5	+50
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	(Оборотні активи - Зобов'язання) / Оборотні активи	(ф. 1.260-(640-380))/ ф.1. 260	<0.1	+20
			0.1-0.25	+50
			0.25-0.5	+75
			>0.5	+100
Коефіцієнт маневреності власних коштів	(Власний капітал - Необоротні активи) / Власний капітал	(ф.1. 380-080)/ф.1. 380	<0.25	+25
			0.25-0.5	+50
			>0.5	+100

Фінансово-економічну діяльність позичальника оцінюють за допомогою показників, розглядаючи їх в динаміці за річний період, в тому числі порівняно з таким же періодом в попередньому році. При цьому коефіцієнти розраховують щоквартально. У таблиці 2 наведена методика розрахунку основних фінансово-економічних показників діяльності позичальника.

2. Методика розрахунку показників фінансово-економічної діяльності позичальника

Показник	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку	Значення	Бали банку
Рентабельність активів - ROA	Чистий прибуток / Активи	Ф.2. 220/(ф.1. 280 серед, знач.) x 360/дні	Збільшення	25
			Зменшення	-25
Рентабельність власного капіталу -ROE	Чистий прибуток / Власний капітал	ф.2.220/(ф.1.380 середнє значення) x 360 / дні	Збільшення	25
			Зменшення	-25
Рентабельність продаж	Чистий прибуток / Виручка від реалізації	ф.2.220/(ф.2. 035)	Збільшення	25
			Зменшення	-25
Період обороту оборотних активів, дні	Оборотні активи / Чистий дохід	ф. 1. 260 середнє значення/(ф.2. 035/дні)	Збільшення	-25
			Зменшення	25
Період обороту боргу, дні	(Короткостроковий борг + Довгостроковий борг) / Чистий дохід	(ф.1. 620+ 480) середнє значення / (ф.2. 035) / дні	Збільшення	-25
			Зменшення	25

Суму кредиту позичальника можна визначити, скориставшись таким важливим критерієм як обороти по рахунках клієнта. На зменшення ризику неповернення боргу вказуватимуть нормальні показники по середньомісячних оборотах розміру кредиту. Із-за специфіки сільського господарства (сезонність) кредитними експертами здійснюється оцінка середньомісячних оборотів по рахунках клієнта помісячно протягом останнього року. Аналіз зобов'язань банку-позичальника враховує як суму кредиту, так і зобов'язання клієнта перед своїми кредиторами, строки закінчення яких передують строку погашення кредиту, що буде отриманим в банку. Бальну оцінку оборотності за рахунками позичальника при обслуговуванні боргів наведено в таблиці 3.

3. Розрахунок оборотності за рахунками позичальника при обслуговуванні боргів

Показник	Формула розрахунку	Значення	Бали
Достатність оборотів по рахунках до зобов'язань	$K_{\text{д}} = \frac{(H_{\text{см}} * n) - (З_{\text{м}} * n) - З_{\text{i}}}{C_{\text{к}}}$	<1	-25
		1-1.5	+50
		1.5-2	+75
		>2	+100

Виходячи з приведеної табл. 3 – Нсм – суми чистих середньомісячних надходжень на рахунки позичальника за останній рік мінус кредитні кошти, внески до статутного фонду, фінансову допомогу, інших поразових надходжень;

Зм – щомісячні умовно-постійні зобов'язання позичальника (адміністративно-господарські витрати, податкові платежі та ін.);

З_i – сума інших зобов'язань перед кредиторами, що мають бути виконані у грошовій формі з рахунку позичальника, крім сум зобов'язань, строк погашення яких перевищує строк дії кредитної угоди (за даними останнього балансу);

n – кількість місяців дії кредитної угоди;

Ск – сума кредиту та відсотки, нараховані за користування ним.

При недостатніх обсягах грошових розрахунків від виручки виявляють і високий рівень бартерних або неконтрольованих зі сторони банку розрахунків по виробленій продукції. Бартерні розрахунки, особливо при значних їх обсягах, значно збільшують ризик того, що кредит не буде повернутим. Для передбачення такої ситуації розглядають кредитну історію позичальника, яка дозволить визначити рівень надійності клієнта в якості надійного партнера (табл. 4).

Для банків найбільш ризикованим є кредитування позичальників без кредитної історії або з негативною історією кредитування, найменшим ризиком – кредитування перевірених позичальників.

4. Оцінка кредитної історії позичальника

Показник	Значення	Бали банка
Кредитна історія	Не використовувався кредит банку	0
	Має позитивну кредитну історію, але в іншому банку	+25
	Має позитивну кредитну історію в банку протягом останніх двох років	+50
	Має позитивну кредитну історію в банку терміном понад два роки	+ 100
	Негативна історія: є факти прострочення заборгованості за кредитом, відсотками, та іншими зобов'язаннями строком понад 30 днів	-50
	Вкрай негативна історія: свідоме ухилення від зобов'язань	Клас Д

Результати аналізу ділового (або управлінського) ризику щодо несвоєчасного завершення кругообігу фондів та неефективного використання ресурсів (фінансових, технічних, людських) наведено в таблиці 5.

5. Критерії оцінки організаційного (управлінського) ризику

Показник	Значення	Бали
Місцезнаходження клієнта (фактичне)	В області розташування банку	0
	Інші області України	-25
Термін функціонування підприємства за поточним профілем діяльності	Понад 5 років	+50
	3-5 років	+25
	1-3 роки	0
	Менше 1 року	-25
Стабільність організаційної структури	Зміни вищого керівництва та структури відбулись більше 1 року	+25
	Зміни вищого керівництва та структури відбулись менше 1 року	0
	Позичальник перебуває у стадії реорганізації або планує її	-25
Контрагенти позичальника	Постійні	+25
	Разові	0
Ділова репутація клієнта	Позитивна	+50

	Є певні застереження, що не мають критичного впливу на кредитний ризик	-50
	Негативна	Клас Д
Клієнт має кваліфікований і досвідчений менеджмент, персонал з відповідним досвідом роботи та освітою	Так	+25
	Ні	-50

За результатами проведеного аналізу визначається клас позичальника, який залежить від кількості набраних в ході оцінки балів (табл. 6).

6. Розрахунок класу позичальника

Клас (Рейтинг) позичальника	Коментар	Сума балів
А	Позичальник надійний	1000 і більше
Б	Позичальник з мінімальним ризиком	800-999
В	Позичальник з середнім ризиком	651-799
Г	Позичальник з високим ризиком	501-650
Д	Позичальник з повним ризиком	Менше 500

З таблиці стає зрозумілим, що найбільший ризик для банку складають позичальники класу Д, а найменший – підприємства, що відносяться до класу А.

Банк, встановивши попередньо кредитний рейтинг позичальників, розраховує об'єктивно такий показник як гранично-мінімальна відсоткова ставка у розрізі різних категорій позичальників. Гранично-мінімальна відсоткова ставка за кредитами визначається виходячи із класу (рейтингу) позичальника за наступною формулою:

$$ГМС = Pr\ ite..rate + P \quad (1),$$

де ГМС – гранично-мінімальна відсоткова ставка за кредитною операцією; Prite rate – гранично-мінімальна відсоткова ставка, встановлена для мінімально ризикових кредитів з високим рівнем ліквідного забезпеченням (повним грошовим покриттям, що знаходиться на банківському рахунку); Р – премія за ризик.

Премія за ризик визначається за формулою:

$$P = P_T * K_3 * K_{I,II} \quad (2),$$

де P_T – теоретична премія за ризик, залежно від класу (рейтингу) позичальника. Колегіальний орган (кредитний комітет, комітет управління активами і пасивами) визначає шкалу теоретичних премій;

K_3 – коефіцієнт дисконту премії за ризик, враховуючи структуру та обсяг забезпечення;

K_{II} – коефіцієнт для коригування премії за ризик за специфічними параметрами.

Алгоритм розрахунку K_3 : 1) визначається середній рівень дисконту ($K_{ДС}$), застосованого до майна, що прийнято у забезпечення кредиту; 2) обраховується співвідношення ($K_{СП}$) дисконтованої величини забезпечення та суми кредиту; 3) залежно від обсягу перевищення (недостатності) забезпечення по відношенню до суми кредиту визначається K_3 (табл. 7).

7. Нормативні значення коефіцієнта K_3

Діапазон значень $K_{СП}$	Короткий опис	Значення K_3
$0 \leq K_{СП} < 1$	Забезпечення обсягу дисконту	$(1 - K_{СП}) \times (1 - K_{ДС}) + 1$
$1 \leq K_{СП} < 1,35$	Забезпечення обсягу дисконту помірно перевищує суму кредиту	$[K_{ДС} \times (1,35 - K_{СП}) / 0,35] + 1$
$1,35 \leq K_{СП}$	Забезпечення обсягу дисконту суттєво перевищує суму кредиту	1

Алгоритм розрахунку K_{II} розраховується на основі сум балів, одержаних при оцінці специфічних параметрів (I_{II}). Залежно від значень I_{II} (табл. 8) розраховується K_{II} :

$$K_3 = 2 - \frac{\sum I_{II}}{1000} \quad (3)$$

Перевагою рейтингової (бальної) методики оцінки кредитоспроможності позичальника є висока ступінь її адаптації до макроекономічної ситуації, що змінюється в країні. При поліпшенні (погіршенні) загальної економічної ситуації банку необхідно лише внести корективи до нормативних значень показників, що розбивають їх на категорії, або змінити величину суми балів, необхідних, щоб віднести позичальника до того або іншого класу кредитоспроможності. Крім того, в процесі розрахунку підсумкового балу рейтингова методика дозволяє

8. Нормативні значення коефіцієнту I_{II}

Показник	Значення	Рівень Іп
Питома вага банківських розрахунків	До 50%	0
	50-75%	50
	76-100%	100
Співвідношення між чистими середньомісячними надходженнями на рахунки та сумами кредиту	Менше 50%	0
	50-100%	100
	Понад 100%	150
Кредитна історія клієнта за аналогічною сумою та метою кредитування	Позитивна	150
	Не має історії або відсутні відомості про неї	0
Періодичність погашення кредиту	Рівні суми під час дії кредитного договору	100
	Нерівні суми під час дії кредитного договору	50
	Одна сума під кінець терміну дії кредитного договору	0

врахувати безліч фінансових показників і коефіцієнтів, роблячи таким чином найповніший і об'єктивніший облік кількісних показників діяльності позичальника. Таким чином, методика оцінки кредитоспроможності господарств дасть можливість визначити кредитний клас (рейтинг) позичальника з урахуванням його фінансового стану і специфічних сільськогосподарських факторів діяльності та встановити мінімальну процентну ставку за кредитною операцією банку, що дозволить банкам зменшити ризикованість кредитних вкладень у виробництво.

Висновки. Підводячи підсумки можна сказати про те, що необхідно знати процедуру проведення оцінки кредитоспроможності, що дає можливість визначити кредитоспроможність підприємства не лише банкам, але й спеціалістам підприємства. Знаючи недоліки в діяльності господарства, що були виявлені при оцінці кредитоспроможності, фахівець може використовуючи різні методи управління його діяльністю сприяти усуненню цих недоліків, що дасть можливість отримати необхідні підприємству кредитні ресурси.

Бібліографічний список: 1. Типенко Н.Г. Определение лимитов кредитования предприятий / Н.Г. Типенко // Банковское дело. – 1997. – № 6. – С. 22-26. 2. Положення "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків" № 279 від 06.07.2000 р. 3. Про кредитування: Положення Національного банку України від 28 вересня 1995 року № 246 //

Українська інвестиційна газета. – 19.05.2003 р. 4. Гудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 86-90. 5. Дем'яненко М.Я. Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика / М.Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 7. – С. 9-19.

Кириллова О.В. Усовершенствование методики проведения оценки кредитоспособности сельхозпредприятий. Предложено усовершенствовать методику проведения оценки своей кредитоспособности хозяйствам, которая предоставит возможность в дальнейшем им реально оценить свои возможности в момент обращения в банк для получения кредитов.

Kirillova O. Improvement of creditability estimation process of agricultural enterprises. It is proposed to improve the creditability estimation process of agricultural enterprises that will give an ability to understand if agricultural enterprises are able to pay a credit before asking a bank for it.